

objective (language, religion) and subjective (worldview, values). Therefore, the study and analysis of intercultural communication theories helps to avoid problems on the way of successful intercultural interaction which is especially relevant for our country in the way of integration into the European community. **The purpose** of the study is to investigate the origin, further development and discrepancies of intercultural communication theories and review the current directions of research in this area. **Results.** Having analyzed the most significant theories in intercultural communication we revealed: firstly, that the theories are versatile but have one thing in common: the subject of study is the representative of a certain culture and his/her characteristics; secondly, intercultural communication theories can be examined from anthropological (E. Hall), sociological (H. Hofstede), linguistic (E. Hirsh) and psychological point of view. Integrated approach that combines the above features (R. Hesteland, S. Dahl) is also possible. The study of intercultural competence (M. Bennet, M. Hammer) and its applied aspect – the development of questionnaires, questionnaires with detailed instructions for analysis is also worth noticing as a separate trend in intercultural communication studies. **Originality** of the study lies in comparative approach to analyzing intercultural communication theories and determining main approaches to analyzing these theories. **Conclusion.** The theory of intercultural communication originated and was developed through research of American and European scientists who, firstly, had the opportunity to conduct such studies on the basis of major international companies, and secondly, there was an urgent need to examine this issue in connection with the globalization processes. The main trends of development of intercultural communication theories are issues of construction strategy of interaction with other cultures representatives based on knowledge of traditions, customs, language and cultural characteristics and the formation of cross-cultural personality that can adapt to any cultural conditions through research, development and acceptance of other cultures as equal.

Key words: intercultural communication, intercultural competence, intercultural sensitivity, monochrome and polychrome, monocultural / intercultural mindset, ethnocentrism, ethnorelativism.

Одержано редакцією 16.05.2015
Прийнято до публікації 17.06.2015

УДК 111.84:130.12:165.4

КИСЕЛИЦЯ Світлана Володимирівна,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософії та соціально-гуманітарних дисциплін
Чернігівського національного технологічного
університету,
e-mail: ksvim37@gmail.com, kimm7@rambler.ru

ПАРАДОКСИ ТОЛЕРАНТНОСТІ У КОНТЕКСТІ ЖИТТЄВОЇ МУДРОСТІ

Статтю присвячено толерантності в міжособистісних, міжетнічних і міжцивілізаційних стосунках, пошукові ефективних способів поєднання індивідуальних, групових та загальнолюдських цінностей. Проблема засвоєння миролюбності та втілення її у повсякденність є позачасовою у будь-якому суспільстві. Метою дослідження є з'ясування умов успішного функціонування толерантного світовідношення, трансформація світоглядного змісту гуманізму на екзистенціальний рівень, доведення здатності особистої стриманості та розсудливості підтримувати мир і спокій у глобальному вимірі, окреслення толерантності як форми життєвої мудрості. Основними результатами дослідження є встановлення різновекторної природи людських інтересів та вирішення суперечностей між ними через домовленість про межі допустимості (чи терпимості) відповідно до засад людського співіснування: все, що не заборонено – дозволено, аби у висловлюваннях і діях не містилося загрози здоров'ю і гідності людини. Наукова новизна дослідження міститься у проекті онтологічного та гносеологічного обґрунтування толерантності як особливого типу міркування і духовної діяльності людини у трьох вимірах її

існування. Це створює логічні та етичні підстави такої моделі поведінки, яка принципово заперечує нетерпимість як безперспективний життєвий шлях і стверджує пріоритет загальнолюдських цінностей як перспективне прагнення до цілісності, довершеності, мудрості на всіх рівнях людського буття. Висновки автора полягають у наступному: критерії допустимих і категорично заборонених дій мають встановлюватися у результаті суспільної дискусії. Вони повинні визначати міру відповідальності за їх порушення не тільки через моральне засудження, але й правові норми, щоб позбавити людину спокуси неконтрольованою свободою.

Ключові слова: толерантність, нетерпимість, радикальність, довіра, розсудливість, гуманізм, духовні цінності, мудрість.

Постановка проблеми. Світову спільноту випробовують катаклізми нетерпимості, що є неприпустимим в постіндустріальному суспільстві з огляду на його техногенну складову. Ідеї економічного, національного, культурного тощо відродження досить часто перетворюються в антиподи, які штовхають світ до тоталітаризму. Нетолерантність як світоглядно-психологічний стан та розповсюджене соціальне явище створюють підґрунтя для ненависті і ворожнечі, викликають закономірні кризи в освіті, політичну нестабільність, зниження якості життя, релігійне протистояння. Відтак, у глобальному світі нагальним завданням є подолання суперечності «беззубого добра» та «агресивного зла» у контексті гуманізації культурно-антропологічного простору, що уможлиблює як осягнення людиною власної сутності, так і подальше існування у розмаїтому світі. Тож, однією з найактуальніших проблем сучасного світу виявляється поступове витіснення попереднього досвіду особистих поразок, соціальних катаклізмів та гуманітарних катастроф, максимальну налаштованість на довіру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія філософської думки репрезентує неабияке розмаїття способів вирішення проблеми втілення толерантності у повсякденність. У якості методологічних засад вирішення суперечності між ними можуть виступати принципи Гіппократа «Не зашкодь», екзистенціальної діалектики «Все у житті переходить у свою протилежність», християнської етики «Бог не посилає людині більше випробувань, ніж вона здатна витримати», еволюціонізму «Все живе – подібне», критичного раціоналізму «Верифікуй гіпотезу», релятивізму «Людина – міра всім речам» та гуманізму «Возлюби людину – вінець буття». Тож, гуманітарна традиція розмислу над духовними цінностями покликана «втихомирити» міжгенеративні, міжетнічні, міжрелігійні, міжпартійні суперечності та суперечки, створюючи умови подальшого співіснування на засадах доброзичливості й добродійності не стільки задля тріумфу людяності, як заради елементарного виживання.

Діалектика життя людини в Україні, з огляду на її геополітичне положення на перетині шляхів та культур, вкрай актуалізує пошук тих світоглядних істин, що здатні нас об'єднати і витіснення тих постулатів, що нас роз'єднують. Цей підхід у вітчизняній філософській думці, починаючи із шестидесятих років ХХ сторіччя, цілеспрямовано обстоювався Г. Горак, С. Кримським, В. Табачковським, В. Шинкаруком, О. Яценком. Серед сучасних мислителів постулати толерантності настійливо розповсюджуються Є. Андросом, І. Бондарчук, А. Єрмоленком, В. Кізімою, Г. Ковадло, Т. Лютим, В. Ляхом, А. Осиповим, М. Поповичем, В. Рижком, П. Саухом, Л. Ситніченко, Л. Солоньком, Т. Суходуб, Н. Хамітовим, Г. Шалашенком, Т. Ящук.

Метою дослідження є з'ясування умов успішного функціонування толерантного світовідношення, втілення світоглядного змісту гуманізму на екзистенціальному рівні, обґрунтування здатності особистої стриманості та розсудливості підтримувати мир і спокій у глобальному світі, окреслення толерантності як форми життєвої мудрості.

Виклад основного матеріалу. Серед проблем сучасного людинотворення однією із найгостріших, напевне, є непродуктивний конфлікт, який виникає на підґрунті небажання порозумітися, тому, повсякчас, і перероджується у ненависть та

ворожнечу між ідеологічними носіями. Осмислення природи толерантності і втілення її спроможностей у глобальному світі гарантовано слугує комфортності перебування у зовнішньому світі всіх разом і кожного зокрема [1]. В особистісному вимірі толерантність за змістом, зазвичай, ототожнюється із совістю, довірою, любов'ю, злагодою, повагою, милосердям тощо, за формою – віротерпимістю, чемністю, тактовністю, ввічливістю, шанобливістю, скромністю тощо. Тож, проблему формування розсудливості, поміркованості, терпимості людини я б трансформувала в три царини: особистісну, етнічну, загально цивілізаційну, або у комплекс світоглядно-психологічних, політико-правових, соціально-філософських питань.

Вперше з парадоксальною природою толерантності зіштовхнулася у «буремні дев'яності» в межах родини. Будучи філософом за освітою і гуманістом за переконаннями, намагалася виховувати дітей на засадах толерантності. Але отримала неочікувані результати: їх довірливість і чемність виявилися мішенню, м'яко кажучи, недобррозичливих людей або неоднозначних тлумачень. Дитина поцікавилася: що я робила неправильно, адже слідувала правилам і настановам, теоретично виклавши «джентльменський набір» порядної людини? Звісно, певне безсилля і невміння захищати ці «беззахисні» (з огляду на їх виключно духовне походження) загальнолюдські цінності викликали онтологічну тривогу, розгубленість і занепокоєння...

Життєва практика виявила «слабкі місця» теорії і поставила мене, як і будь-яку людину у ситуації екзистенціального вибору, перед пошуком чіткого критерію демаркації добра і зла. Хто із нас достеменно знає, які судження правильні, які засоби досягнення мети виправдані, як необхідно висловлювати свої позиції та поцінювати вчинки інших, тим більше – виховувати, тобто брати на себе відповідальність за певну спонуку до дії?

Продуктивно вийти із конфлікту материнських інстинктів та стратегічних життєвих принципів на родинно-особистісному рівні мені допомогла практична філософія Поля Рікера: «...поставлені у первісну ситуацію індивіди є індивідами раціональними і незалежними одні від інших та занепокоєними реалізацією своїх власних інтересів, не рахуючись з інтересами інших. Так само принцип тахімін, якщо взяти його окремо не може звестися до рафінованої форми утилітарного розрахунку. Однак, таке врахування спирається в своєму граничному аналізі на правило взаємності; близьке до Золотого правила, кінцева мета якого полягає у встановленні висхідної асиметрії, пов'язаної з владою, яку провідник дії одержує над носієм пасивності завдяки своїй дії, і яку насильство трансформує в експлуатацію» [2, с. 300].

У другій царині, через чверть сторіччя, парадокси толерантності стали очевидними у контексті новітньої історії, де пересіклися європейські, азійські та інші етнічні, правові, політичні, релігійні традиції. Щиро долучаюся до оцінки очільником філософської еліти, академіком Мирославом Поповичем ментальності вітчизняної спільноти: «Сьогодні ми живемо у світовому співтоваристві, де толерантність визнається як цінність. Щодо українців, звичайно, зараз ми набагато толерантніші, ніж, скажімо, 30 чи 70 років тому. Нас змінює історія. Але хочу сказати, що поблажливість і повага до інших – наша національна риса. Якщо згадати, навіть за давніх часів в українських селах люди називали одне одного на «ви», у стосунках були чемні, бешкетували дуже рідко. Ідея толерантності завжди домінувала в українському суспільстві» [3]. Мені видається, що саме на підґрунті невизначеності ціннісних орієнтирів при зміні зовнішніх умов співіснування й виникли метаморфози, які, наразі, набувають дещо дивного (іноді – абсурдного) характеру.

Аналогічні випробування долі відбуваються не лише в Україні, але стали надзвичайно розповсюдженим явищем у Європі, особливо на територіях, що у свій час люб'язно прихистили мігрантів або спокутували гріхи агресивної реваншистської політики попередніх очільників держав. Вони, в результаті синдрому винуватості або

гіпервідповідальності за обездолених, виявилися «ласим шматком» для будь-якої експансії і, наразі, серйозно потерпають від «насадженої» доброзичливості. Дуже часто парадоксальність відчувається вже на рівні риторики, якій світове співтовариство, із причин повоєнної розслабленості, екзистенціальних пошуків чи циклічності історії, вчасно не завадило агресивно і хвацько ввійти у соціальну лексику, не надало гідної інтелектуальної відсічі у логіко-філософських судженнях чи громадських рухах, відмовившись від подвійних стандартів, не припустимих у постіндустріальному суспільстві. Тож, виявилось справою часу, доки ситуація холоднокровного спокою, «принципового невтручання у внутрішні справи» з «кривавою насмішкою» трансформувалася у насильницькі дії і вже безпосередньо охоплює все більш широкі верстви населення.

Мала б викликати не тільки декларативне занепокоєння, але й нерозуміння, категоричну неприйнятність, осуд і цивілізовану боротьбу культура спілкування, що заснована на словосполученнях: «гуманітарний конвой», «примушення до миру», «ми – мирні люди, але наш бронепоезд стоїть на додатковій колії», «руський мир» тощо, абсурдність яких, за визначенням, не викликає сумніву. Наслідки такого «діалогу», наразі, з'ясовуються... І далеко не мирним способом обміну думками чи війни ідей... Хотілося б, щоб здоровий глузд превентивно зафіксував цю суперечність у зародку, а результати діалогу виявилися необхідною, або хоча б достатньою мірою суспільного спокою.

За влучним висловом грецького філософа і богослова Христа Яннаса: «Шлях до життя проходить крізь Іншого» [4, с. 31]. Християнські канони поцінують толерантність як поблажливе ставлення до недоліків іншого у разі, якщо він їх визнає і потребує зовнішньої допомоги в позбавленні від них як життєвого баласту, але аж ніяк не насильницьке перекраювання чи перекроювання його переконань чи життєвого простору через знищення носія (гра слів відображає вже не «остогидлу» риторику, а, на превеликий жаль, емпіричний факт). Тим більше, що на екзистенціальному рівні ця місія – нездійсненна, а на соціальному – вибухонебезпечна. Рецепт виходу із морально-етичної та геополітичної колізії тут може виявитися спільне релігійне підґрунтя – Книга Книг, адже на початку було Слово, і Слово було Логос, і Слово було у Бога, і Слово було Бог у сенсі абсолютної цінності Божого Створіння – Людини – та її незнищенності Іншою. Всі проблеми розпочинаються із опозиційної налаштованості людини до світу, але вирішення їх має завершитися компромісом через перемовини: «Бо буває людина, що трудиться з мудрістю, зо знанням та із хистом, та все полишає на долю людині, яка не трудилася в тому: Марнота й оце й зло велике!» (Екл. 2:21). Тож, цивілізовано окреслюється єдиний продуктивний вихід – необхідність домовлятися, тобто через мовлення, спілкування, комунікацію як Божий дар шукати спосіб порозумітися: «Краще двом, як одному, бо мають хорошу заплату за труд свій, і якби вони впали, підійме одне свого друга! Та горе одному, як він упаде, й нема другого, щоб підвести його...» (Екл. 4:9-10).

У третій царині, аналізуючи толерантність як випробування, переживання, мотив, стан, категорію, реалію, кодекс честі тощо на різних стадіях становлення людства, привертає увагу потреба як особистості (інтелектуальної, не зовсім і навіть зовсім нерозумної), так і спільноти (демократичної, анархічної і навіть авторитарної) у чітких правилах співіснування мікро- і макрокосму у системі «людина – світ». Ще починаючи із «сивої» минувшини питання формування середовища мирного співіснування із собі подібними виокремилися у проблему створення виключно людського типу взаємостосунків: людина серед людей і наодинці із собою, в ідеалі, має бути однією й тією ж особою задля досягнення душевної рівноваги (а далі – і до щастя – рукою подати!) й соціального спокою (а далі – і мир – не така вже й ілюзія!). Тож, нагальним завданням сучасного глобального поля (а не полігону) є «золота середина»

між засобами втілення гуманістичних правил, що мають настійливо стимулюватися і табу, порушення яких мають безкомпромісно каратися.

Важливо зазначити, що терпимість до чужої думки не передбачає відмови від її критики або від власних переконань. Вона означає лише визнання плюралізму – ймовірності істинності не власних (чужих) суджень. Особливо необхідна толерантність у тих царинах, де відсутній точний критерій оцінки й доведення очевидної переваги будь-якої позиції, принципів чи рішень (питань релігійної віри, моральних переконань, національних традицій).

У світоглядно-теоретичному контексті нашої статті особливо цікавим і, сподіваємося, продуктивним (проте, у методологічній основі, дійсно, суперечливим) є філософське вчення П'єра Тейяра де Шардена. У ньому можна побачити спробу поєднати науку й релігію, панбіологізм, що переходить у панпсихізм, але й гострий біль і тривогу за ноосферу: «Наразі широкі верстви людства зачаровує... підступна доктрина «прогресу шляхом відособлення», – доктрина селекції та обраності рас. Расизм, що лестить колективному егоїзму, живіший, благородніший і ще більш чутливий, ніж індивідуальне самолюбство, для свого обґрунтування приймає і продовжує лінії дерева життя строго такими, якими вони є, в їх перспективах... Надлюдина повинна зростати, як і будь-яке інше стебло, із однієї бруньки людства» [6, с. 189-190]. Тож, у роздумах про майбуття домінує ідея прогресивної соціалізації сучасного людства: не тільки локальні культури і цивілізації, а й народи і раси у глобальному вимірі все істотніше впливають на формування єдиного глобального культурно-антропологічного простору, що йменується Людством, яке інтегрується у Всесвіт через інтелект (єдиний, відомий нам спосіб перспективного співіснування). Відтак, ідеалом виступає ідея християнської спільності та природної видової соціалізації, націленої на єднання людства на підставі всеосяжної любові. Ідея становлення взаємозалежного світу є переконаністю в тому, що Земляни мусять враховувати факт планетного співпомешкання.

Як би ми не відрізнялися поміж собою: зовнішнім виглядом, мовою, релігією, традиціями таке інше – вижити зможемо тільки віднайшовши порозуміння у точці дотику: живи сам, і не заважай жити іншим. А це неможливо без зацікавленості одним, настійливого вивчення звичок, звичаїв, пристрастей, історії інших, але таких подібних нам людей, зближення усіх соціальних конгломератів (народів, націй, племен, родин, кланів, партій, конфесій тощо) через бажання добробуту і збагачення. На підтвердження нашого міркування звернімося до світоглядної сентенції, що біля двох з половиною тисяч років навчає людей мудрості в антропологічному вимірі: «Конфуцій сказав: «Нелюдинолюбний не може жити у бідності довго, не може постійно віддаватися радості; людинолюбний спокійно (тобто вільно творить) людинолюбство, (а) мудрий (навіть бачить) користь у людинолюбстві» [7, с. 116].

Наразі, світове співтовариство (принаймні, його мисляча частина) через низку глобальних випробувань поступово доходить висновку: найважливішою основою міжособистісного, міждержавного та загальнолюдського спілкування є толерантність, що визнається необхідною і достатньою умовою суспільного існування людей різних вірувань, культурних традицій, політичних переконань, ментальної зорієнтованості, освітнього рівня, віку, статку таке інше. Відтак, вона виступає екзистенціальним мотивом і стимулом відкинути зле і спонтанне у людській поведінці (заздрість, осуд, плітки тощо) і культивувати добре і вистраждане (доброзичливість, стриманість, розсудливість тощо) знання про те, як потрібно спілкуватися, виходячи із так званого негативного та позитивного досвіду взаємодії з іншою людиною: «Нехай переможе він гнів відсутністю гніву, недобре – добрим, нехай переможе він скромність щедрістю, правдою – брехуна» [8, с. 58]. Тож, не засуджуйте, то й засудженими не будете.

Толерантність далеко не тотожна поблажливості до інакшемишлячого або вимушеного примирення зі звинуваченим, позаяк вимагає раціональних доказів домінування ідеї одного із рівнозначних суджень та можливості їх дискусивного публічного аналізу, не дивлячись на непрогнозовані наслідки обов'язкового діалогу. Адже довіра – одна із найглибших підвалин душевності і духовності, що поєднавшись із любов'ю та надією забезпечує сприйняття майбутнього як здійснення чекань, сподівань і жадань, отже, ідеалів справді людського способу існування [9].

Як репрезентовано соціально-історичним та світоглядно-антропологічним досвідом, будь-яка цивілізація та адекватна особа ставляться до феномену толерантності як до безумовної цінності та вважають її необхідною основою для подальших домовленостей між окремими особистостями, конфесіями, кланами, сім'ями, народами, державами тощо задля встановлення довготривалих гармонійних взаємостосунків або хоча б перемир'я, адже поганий мир, як відомо, є кращим за гарну війну. Критичний аналіз толерантності надає підстави стверджувати: Добро має подбати про межу дозволеного. Адже у житті людина обирає не між Добром і Злом (через відсутність чітко виражених критеріїв), а із двох «Зол» вибирає менше, позаяк все пізнається у порівнянні.

На тлі життєвих випробувань слушно і обнадійливо звучить думка знаного українського філософа Віталія Табачковського: «Все, що «для всіх», але не «для мене», відчужене від мене. Тому, зокрема, відчуженими добрими намірами моститься дорога до пекла, вони перевтілюються до повної невпізнанності, перестають бути ідентичними. А відтак, не помилимося, якщо будемо постулювати, що до визначальних ознак людської сутності належить здатність постійно відчужувати цю сутність. Мабуть, у цьому – одна з наріжних труднощів віднайти людську самоідентичність як у площині екзистенціальній, так і антрополого-рефлексивній. Ідентичність, яка стверджується через низку послідовних її, здавалося б, заперечень!» [10, с. 395].

Висновки. Толерантність, без огляду на її цивілізаційні метаморфози, є однією із найприйнятніших форм людського співіснування, що історично склалися, яка стверджує мінімум самообмеження при максимумі соціального зиску. Такими діями формуються альтернативні світоглядні настанови: до продуктивного (креативного) виходу із проблемних, кризових, конфліктних життєвих ситуацій шляхом перемовин або радикального (руйнівного) шляху знищення конкурента. Тож, у вільній дискусії кожна людина має визначитися щодо перспективного та безперспективного способів впливу на майбуття, у яких окреслюється бажане, припустиме і категорично заборонене та взяти на себе відповідальність за розгортання подій у соціумі. Парадоксальність виявляється тоді, і тільки тоді, коли міра допустимого встановлюється особою самостійно, відповідно до розуміння нею граничних засад людського існування, ціннісних орієнтирів і отожднюється із межею втілення авантюри, заснованих на фізичному чи ідеологічному ствердженні власного існування у світі. Відтак, лише онтологічна самотність і безвихідь чекають на людину.

Практичний результат дослідження полягає в окресленні межі дозволеного, закликів до публічного і прозорого гарантування людині таких умов для самоідентифікації і самореалізації, за яких її свобода не закінчувалася б на рівні «простягнутої руки» іншої людини. Водночас, необхідно вимагати від очільників спільноти зобов'язати кожного члена співтовариства слідувати принципів: все, що не заборонене законом – дозволене, лише б в діях не містились ознаки нетерпимості у будь-яких вимірах. Його порушення має бути публічно засудженим і покараним не лише на рівні моральних сентенцій, політичних декларацій, абстрактних міркувань, але й на рівні конкретних вимог суспільного статуту, законодавчих положень, за якими діє виконавча влада.

Сподіваємось, що висловлені у статті сентенції відкривають перспективи ствердження людського світу, перемоги буття над існуванням, життя над животінням, формування такого світовідношення, де людина осмислено приймає за життєвий принцип істину: все, що не заборонено, – дозволено, аби це не заважало чинити вільний вибір життєвого шляху іншим і не містило заклик до нетерпимості. Лише толерантність як мудра світоглядна настанова та вияв волеспроможності людини уможливорює ефективну протидію колізіям сучасності, виступає гарантом душевного спокою та соціальної гармонії, ефективним доробком кожного у загальнолюдську культуру спілкування.

Список використаної літератури

1. Kyselytsia Svitlana. Existential Wisdom Of Belief / S. Kyselytsia // American Journal of Scientific and Educational Research, 2014, No.2. (5) (July-December). Volume II. – New York: Columbia Press, 2014. – P. 478-487.
2. Рікер Поль. Сам як інший / П. Рікер. Пер. з фр. В. Андрушка, О. Сирцової. – К.: Дух і літера, 2000. – 458 с.
3. Попович Мирослав. Толерантність – наша національна риса. Наскільки терпимим є сучасне українське суспільство? / М. Попович // Вісник Пенсійного фонду України. – 2011. – № 14. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.filosof.com.ua/Conference/Tolerant.doc>
4. Яннарас Христос. Варіації на тему Пісні Пісень / Х. Яннарас. Пер. С. Говорун. – К.: Дух і літера, 1999. – 128 с.
5. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту; переклад Івана Огієнка. – К., 1988. – 1523 с.
6. Тейяр де Шарден Пьер. Феномен человека / П. Тейяр де Шарден. Перевод Н. Садовского. – М.: Главная редакция изданий для зарубежных стран издательства «Наука», 1987. – 240 с.
7. Шинкарук Володимир. Віра, надія, любов / В. Шинкарук // Віче. – 1999. – №3. – С. 4-14.
8. Дхаммапада // Буддизм. Сост. Я. Боцман. Пер. В. Топорова. – Харьков: Фолио, 2002. – 987 с.
9. Беседы и суждения Конфуция / Конфуций. Пер. В. Васильева. Издание 2-е, исправленное. – СПб.: ООО Издательство «Кристалл», 2001. – 1120 с.
10. Табачковський Віталій. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлексивності» / В. Г. Табачковський. – К.: ПАРАПАН, 2005. – 431 с.

References

1. Kyselytsia, Svitlana (2014). Existential Wisdom Of Belief. *American Journal of Scientific and Educational Research*, 2 (5), 478–487. New York: Columbia Press.
2. Ricœur, Paul (2000). *Himself as another*. Kyiv: Duh i Litera (in Ukr.)
3. Popovich, Myroslav (2011) Tolerance is our national trait. How tolerant are modern Ukrainian society? *Visnyk Pensiynoho fondu Ukrainy (Bulletin of the Pension Fund of Ukraine)*, 14. Retrieved from <http://www.filosof.com.ua/Conference/Tolerant.doc> (in Ukr.)
4. Yanaras, Khrystos (1999). *Variations on the Song of Songs*. Kyiv: Duh i Litera (in Ukr.)
5. *The Holy Bible* (1988). Kyiv (in Ukr.)
6. Teilhard de Chardin, Pierre (1987). *The Phenomenon of Man*. Moscow: Glavnaya redakciya izdaniy dlya zarubezhnich stran izdatel'stva "Nauka" (in Russ.)
7. Shynkaruk, Volodymyr (1999). Faith, Hope, Love. *Viche (Viche)*, 3, 4–14 (in Ukr.)
8. Dhammapada (2002). *Buddhism*. Kharkiv: Folio (in Russ.)
9. *Conversations and judgments of Confucius* (2001). St. Petersburg: ООО Izd. "Krystall" (in Russ.)
10. Tabachkovsky, Vitaliy (2005). *Multiple nature of homo: philosophical and artistic thought in search of "non-Euclidean reflectivity"*. Kyiv: PARAPAN (in Ukr.)

KYSELITSIA Svitlana Volodymyrivna,

Candidate of Sciences (Philosophy), Associate Professor, Department of Philosophy, Social Science and Humanities, Chernigiv National Technological University,
e-mail: ksvim37@gmail.com, kimm7@rambler.ru

PARADOXES OF TOLERANCE IN THE CONTEXT OF WORDLY WISDOM

Abstract. Introduction. The article is dedicated to the tolerance in interpersonal and interethnic relations on the background of the humanization of the community, search of effective methods combining individual and universal values. A pressing problem of our time is spreading of intolerance, radical attitudes in society as in Ukraine and in the world. The reasons for these trends

are multifarious and complex: growing of inequalities in societies and their expressions such as unemployment and the absence of concrete life perspectives for young population, the increasing and permanent exposure to social media and life in a virtual world, the informational struggle for opinions and souls as well as the disappointments with existing democratic regimes. Purpose is to clarify the conditions for successful functioning of a tolerant outlook, realization of ideological content of humanism on the existential level, study the ability of personal restraint and prudence to maintain peace and tranquility in a global world, defining tolerance as a form of wisdom. Methods of studying a phenomenon of tolerance are the principles of Hippocrates, existential dialectic, christian ethics, critical rationalism, relativism and humanism. The main results of the study: the author established the varied nature of human interests and tried to resolve contradictions between them through agreement on the limits permitted (or patience) in accordance with the principles of human coexistence that everything is permissible – not prohibited, so in the statements and actions did not contain threats to health and dignity rights. The originality of the research contains in the draft ontological and epistemological justification of tolerance as a special type of meditation and spiritual life in the three realms of existence, creating logical and ethical grounds of such behaviors is fundamental objection intolerance as hopeless life and claims priority of human values as a promising commitment to integrity perfection, wisdom at all levels of human existence. The conclusions of the author are the following: allowable criteria and categorically prohibited acts are established as a result of public debate. They must determine the extent of liability for violations not only through moral condemnation, but also rightfully to deprive a person temptations of uncontrolled freedom.

Key words: tolerance, intolerance, radicality, trust, prudence, humanism, spiritual values, wisdom.

Одержано редакцією 14.05.2015
Прийнято до публікації 17.06.2015

УДК 130.2

ПАХАРЕНКО Василь Іванович,
доктор філологічних наук, професор кафедри
української літератури та компаративістики
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького,
e-mail: paharenko.2011@ukr.net

ВЛАСНЕ-МІТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗГАРМОНІЗУВАННЯ СВІТУ

Статтю присвячено узагальненню, систематизації й поглибленню з мітологічних позицій сучасних філософських концепцій шляхів згармонізування світу, конструктивного зрівноваження біполярності психіки людини. Діалектичну логіку забезпечує власне-мітична модель світосприймання, яка передбачає зв'язок із довкіллям, життєствердний світогляд, мораль. Така логіка підказує людині, що у тривимірному (чи тим паче у шестивимірному) світі опозиції треба розглядати не як бінарні, а як тринітарні. Лише такий підхід забезпечує якісний поступ, розвиток, відкриває сенс затьятої боротьби протилежних первин. Псевдомітична ж логіка абсолютизує одну з частковостей вселенської цілості, порушує діалектику, унеможливує діалог людини зі світом. Зокрема автор зосереджує увагу на примиренні основних екзистенційних опозицій «Я – світ» (зокрема «Я – Бог») і «чоловік – жінка». Діалектичне розв'язання цих двох фундаментальних опозицій дозволяє позитивно вирішувати й найважливішу опозицію – «тілесне – духовне», «душевне – духовне», «людське – Боже» – через феномен людини і життя.

Ключові слова: людина, опозиція, бінарність, тринітарність, фемінне, маскуліне, андрогінне, міт, власне-міт, псевдоміт, дух, душа, родове, цивілізаційне.